

KENT KİMLİĞİNİN DEĞİŞİM SÜRECİNİ GELENEKSEL ÇARŞILAR ÜZERİNDEN DÜŞÜNMEK: ANTAKYA-UZUN ÇARŞI ÖRNEĞİ ⁽¹⁾

Zehra GÜNGÖRDÜ

Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

Özet

(1) Bu makale, Zehra GÜNGÖRDÜ tarafından Mersin Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsünde Doç. Dr. Burak BELGE danışmanlığında 2016 yılında hazırlanan "Kent Kimliğinin Değişim Sürecinin İşlevler Üzerinden İrdelenmesi: Antakya-Uzun Çarşı Örneği" başlıklı Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir (Güngördü, 2016).

Submitted | Gönderim: 01.06.2020
Accepted | Kabul: 30.08.2020

Correspondence | İletişim:
zehragungordu@gmail.com

doi: 10.5505/sjcrp.2020.40085

Bu çalışma Antakya Uzun Çarşı bölgesinde kent kimliğini oluşturan öğelerde zaman içinde meydana gelen değişimler ile küreselleşme ve kentsel müdahalelerin (planlama) bu değişim üzerine olan etkisini işlevler üzerinden ele almaktadır. Çalışma "Bir Kentin Kimliğinin Değişimi Geleneksel Çarşılar Üzerinden Nasıl İncelenir?" sorusundan yola çıkarak gerçekleştirilmiştir. Kent kimliğinin değişimini etkileyen etmenlerin küreselleşme ve planlama - kentsel müdahaleler olarak belirlendiği çalışmada 1930 ve 2015 yılları arasındaki işlevsel değişimin irdelenmesi amacıyla yapılan yazın taramasından, saha çalışmasından ve yüz yüze görüşmelerden yararlanılmıştır. İşlev değişimine yönelik mekânsal karşılaştırmalar için Coğrafi Bilgi Sistemine aktarılan veriler kullanılmıştır. Çalışma sonucunda geleneksel çarşıdaki işlevsel değişim üzerinde küreselleşme ile birlikte değişen tüketim kültürü ve planlamanın etkileri olduğu değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kent Kimliği, Geleneksel Çarşı, Uzun Çarşı

GİRİŞ

Kimlik, geçmişten bugüne pek çok farklı disiplinde tartışılan bir konudur. Kentleşme ve küreselleşme süreçlerinin doğal ve yapıcı çevrede yarattığı hızlı değişimler kimlik kavramının, son 30 yıldır şehir planlama ve mimarlık gibi mekânsal tasarımla ilişkili disiplinler tarafından da tartışılmasına neden olmuştur (Kaymaz 2013, 739). Uzun bir zaman dilimi içerisinde oluşup ve şekillenen, bir kenti tanımlayabildiğimiz ve diğerlerinden ayırmamızı sağlayan niteliklerin bütünü kent kimliğini oluşturur. (Hoşcan 2009, 9). İlerleyen teknoloji ve eşgüdümünde küreselleşen dünya ile birlikte, anlamını yitiren birçok değer kent kimliği kavramının birçok kent özelinde aşınmasına neden olmuş ve kimliğin nasıl korunabileceği sorusunu gündemimize taşımıştır. Planlama ve tasarım çalışmaları kentlerin fiziksel özellikleri ve kimliklerinin dönüşümünde en etkin araç olmuştur.

Kentteki toplum ve insan ilişkileri de teknolojik, politik, bilimsel ve ekonomik etkenler doğrultusunda sürekli değişim halindedir. Bu değişim, kimliğin sürekli olarak yeniden tanımlanması ve üretilmesini gerektirmektedir. Bunun nedeni, her dönemde, toplumun oluşturduğu bu tanımlamaların, geçmişten öğeler ve geçmişten öğelerin yeniden yorumlanmalarının yanı sıra tamamen yeni öğeleri de içeriyor olmasıdır (Tekeli 1991, 96). Günümüzde, yaygın ve spekülatif olarak "kimlikli kent" veya bir "kimliğe sahip kent" ifadeleri, tanımlanan kenti olumlu algılatırken, "kimiksiz kent" deyimi belirgin özellikleri olmayan, sıradan, özgün niteliklerini kaybetmiş kent anlamında kullanılmaktadır. Bir kentin kimliği güçlü-zayıf, özgün-öykünme, olumlu-olumsuz, eski-yeni ve bu sıfat çiftlerini birlikte taşıyabilir. Ancak bir kent sıfatla tanımlanabiliyorsa muhakkak bir kimliği vardır. Kendine özgü özellikleri bulunan ve öykünülen kimliğe sahip olan kentler var olduğu gibi, herhangi bir özelliği bulunmayan, olumsuz öğelerin ağır bastığı, sağlıksız ve kimlik sorunsalı yaşayan kentler de olabilir (Ocakçı ve Türk 2012, 48). Kent kimliği konusunda farklı disiplinler tarafından hazırlanan çalışmaların her birinde kimliğin tanımı nesnel olmamakla birlikte, kimliğin zaman içerisinde değişim geçirdiği tespiti ortak bir payda oluşturmaktadır. Kent kimliğini tanımlayacak göstergeler her çalışmada benzer ve farklı yönler göstermekte, ancak kimliğin değişimini etkileyen unsurlar göz ardı edilmektedir. Kimliğin değişimini irdelemeden, sadece kent kimliğini tanımlayarak, kimliğin korunması yönünde yaklaşımlar belirlemek, yüzeysel bir takım problemlere çözüm getirmekle birlikte, etkin korumayı sağlamak için yeterli olmayacaktır. Günümüzde özellikle planlama ve kentsel müdahaleler aracılığıyla, sürekli olarak ani değişimler gösteren doğal ve yapıcı çevremizde kimliği tanımlamak da oldukça zordur. Bu nedenle olumlu ve öykünülen kimlikli bir kentin zaman içerisinde "kimliğini oluşturan değerlerin özgünlüğünü ve önemini kaybetmesi" ve değişim süreciyle karşılaşmasının nedenleri bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Günümüzde hızlı nüfus artışı ve teknolojinin gelişimi ile kentlerin değişimi de kaçınılmazdır. Dolayısıyla, kentin kimliğinin aynı şekliyle korunarak sürdürülmesi hayli zordur. Bir diğer boyutuyla da kent kimliği, kendisini süreç içerisinde geçirdiği değişimlerle yeniden ve yeniden üretmektedir. Ancak bu çalışmada değişim; kent kimliğinin özgün niteliklerinin geri dönüşü olmayacak şekilde etkilenmesini ifade etmektedir.

Bir kentin kimliği; doğal ve yapay çevreden kaynaklanan kimlik elemanları, bu elemanların mekânsal öğeleri, tarihi, kültürel değerleri ve düzeyi, mimarisi, sosyal yapısı, coğrafyası, içinde yaşamış uygarlıkları, yerel gelenekleri, yaşam biçimi, şu anda yaşayan insanları, ilk yerleşimden bugüne kadar geçirdiği evreleri, topoğrafyası, bitki örtüsü, iklimi, jeopolitik konumu, ekonomik yapısı, barındırdığı canlı türleri, geçirdiği işgaller, savaşlar, depremler ile şekillenmekte;

bu etkenler ile değişmekte ve kendine has özellikler kazanmaktadır. Bu itibarla bu çalışma; kent kimliğini oluşturan ortak ve farklı unsurları tespit ederek, bu unsurların zaman içerisinde nasıl bir değişim sürecine girdiğini anlamaya çalışmakta; bu sürecin unsurlarını tespit ederek “kent kimliğinin değişimi” üzerinde yoğunlaşmaktadır. Çalışma kapsamında örnek alan olarak Antakya Kent Merkezi’nde yer alan Uzun Çarşı ve yakın çevresi, daha açık bir ifadeyle kent kimliğinin en önemli elemanlarından birisi olarak kabul edilen Geleneksel Çarşı seçilmiştir. Örnek alan olarak Antakya Uzun Çarşı’nın seçilmesinin nedeni; M.Ö. 300’lü yıllardan bu yana yerleşik bir yaşamı olan Antakya’nın kalbi niteliğindeki Geleneksel Çarşı’nın küreselleşmenin yanı sıra iç-dış politika tartışmaları ve birçok kentsel projeye gündemde olmasıdır. Bu nedenle, tarihi çevre, sosyo-kültürel zenginlik ve ticari faaliyetler ile Antakya’nın önemli bir kent kimliği ögesi olan Uzun Çarşı, kent kimliğinin değişim süreçlerinin incelendiği bu çalışma için uygun bir örnek alandır. Bu yazıda, temel olarak Antakya Uzun Çarşı’nın kimliğinin ortaya konması ve kimlik değişim süreci irdelenmektedir. Bununla birlikte, kimlik değişim sürecini tetikleyen unsurlar ile kentsel kimliği oluşturan unsurlar arasındaki ilişki ağı da ifade edilmeye çalışılmıştır.

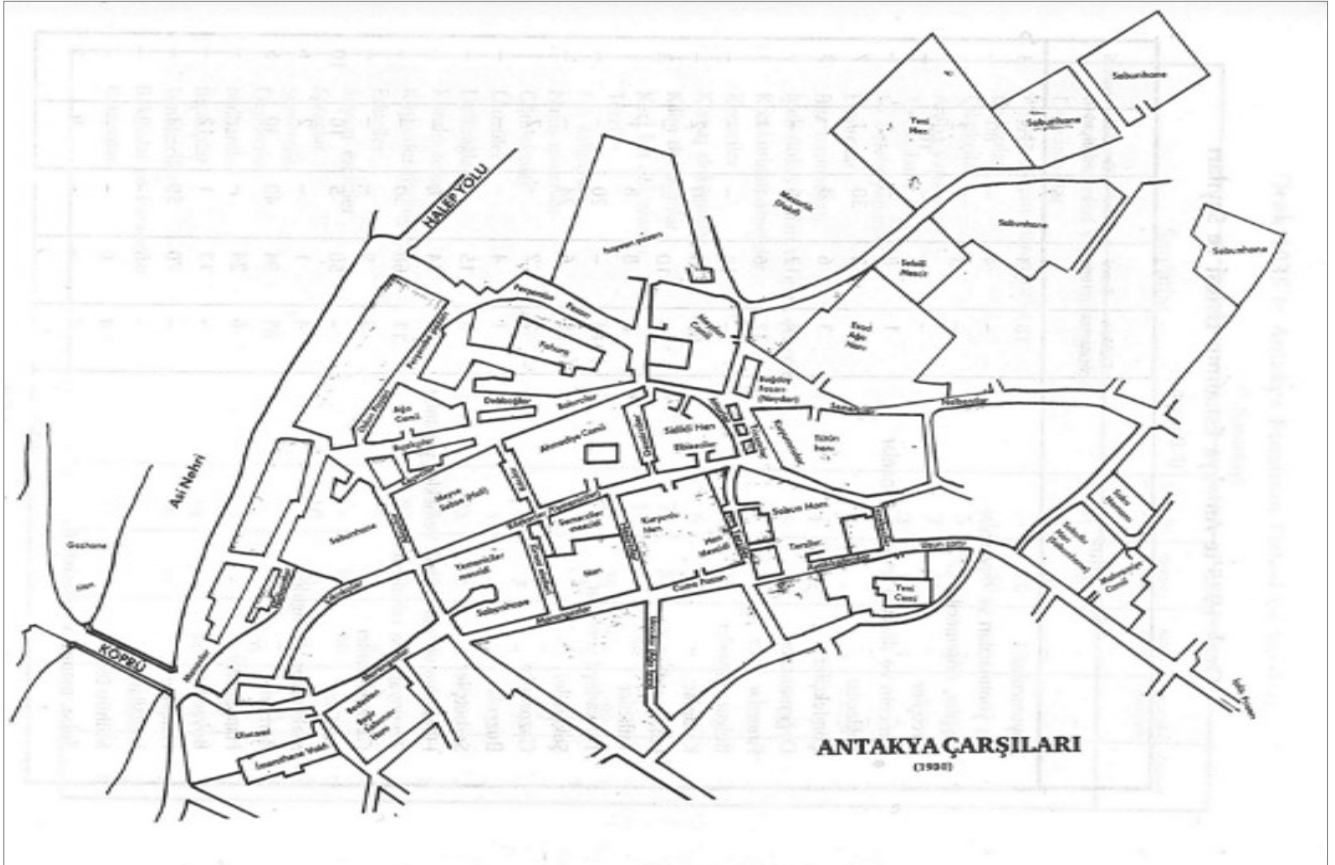
ANTAKYA UZUN ÇARŞI VE ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada; kent kimliğini oluşturan tüm öğeler ve kimlik değişim sürecini oluşturan etmenlerin ilişkilendirilerek ortaya koyulması yoluna gidilmiştir. Çünkü bütün kimlik öğelerini ve değişim etmenlerini birbirinden bağımsız düşünmek mümkün olmayacaktır. Her öğe birbiriyle ilişkili olarak kent kimliği bütünü oluşturduğu gibi değişim etmenleri de bu öğeler üzerinde etkilidir. Bu çerçevede; çalışmanın niteliği ve kuramsal çerçevenin tanımladığı bilimsel problemin tartışılabilmesi için, geleneksel çarşının kültürel anlamda yapılı çevre ögesi olarak nitelendirilebilecek “Geleneksel İşlevler”inin, küreselleşme, planlama ve kentsel müdahaleler aracılığıyla yaşadığı kimlik değişimini tartışmak yöntem olarak benimsenmiştir. Geleneksel çarşılar tarihsel izleri, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özellikleri yansıtan mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Çarşılardaki değişim insanların gündelik hayatındaki değişimi de anlatmaktadır (Lefebvre 2012, 31). Özetle; bir kentin kimliğinin ve değişimin anlaşılabilmesi için geleneksel çarşı üzerine edinilen bilgilerin incelenmesinin uygun olacağı düşünülmüş ve çalışma alanı olarak; Antakya Uzun Çarşı seçilmiştir.

16. yüzyıl başlarından günümüze kadar geldiği kesin olarak bilinen ve aslında 16. yüzyılın öncesinde de var olduğu düşünülen çarşı bölgesi Antakya’nın en eski ve en önemli çarşısı olarak nitelendirilmektedir (Nakib 2012, 313). Antakya gibi kentleşme tarihi M.Ö. 320 yılından bugüne uzanan ve Roma İmparatorluğu döneminde “Doğunun Kraliçesi” olarak adlandırılan bir kentte, çalışmanın üzerine kurulduğu kent kimliği ve kimlik değişimi tartışmalarını yapabilmek için Uzun Çarşı ve bölgesinde çalışmanın temel aldığı noktalara uygun incelemelerin yapılması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Kimliğin ve kimlik değişim sürecinin tarihsel olarak hangi noktadan itibaren irdeleneceğinin belirlenmesi problemi; Hatay tarihi üzerine farklı konularda pek çok araştırmacı-Yazar Mehmet Tekin’in 1990 yılında basılmış olan “Hatay Tarihi” adlı kitabında kendi el çizimiyle yer verdiği 1930 yılında Antakya Uzun Çarşı haritasıyla aşılmıştır (Tekin 1990, 159).

Şekil 1’e göre; 1930’lu yıllarda Antakya çarşılarında farklı meslek ya da zanaat olarak nitelendirilebilecek grupların belirli sokaklarda bir arada bulunması, cami, han, hamam, pazar alanı gibi mekânların bulunması, geleneksel çarşıların kendisine özgü niteliklerini barındırmaktadır. Meslek grupları bir arada

bulduğu için Antakya'da bulunan geleneksel çarşının niteliği "arasta"dır. Şekil 8'de verilen haritadan anlaşılabilirdiği haliyle Antakya Arastası merkezi bir noktada yer alan Ulu Cami etrafında kurulmuş ve gelişim göstermiştir. Osmanlı Kültürü'nün biçimlenişini yansıtan Antakya Uzun Çarşı'da işlevlerin bir arada bulunması ve günümüze kadar geçirdiği değişimler bu çalışmanın da temel araştırmasını oluşturmaktadır. İşlevler üzerinden anlaşılmaya çalışılan değişimler ve işlevlerin mekânsal dağılımı, bugünün değişen alışveriş kültürünü, insanların gündelik hayatlarında nelere ihtiyaç duyduğunu anlatan önemli veri setlerini oluşturmaktadır.

Şekil 1. 1930 Yılında Antakya Çarşıları (Kaynak: Tekin 1990, 159)

Çalışma kapsamında kent kimliğini oluşturan öğelerin çakıştığı nokta olan Antakya Uzun Çarşı bölgesindeki değişimin hangi yöntemlerle irdelendiği Tablo 1'de açıklanmaktadır. Çalışma alanının yer seçimi ve hangi nitelikleriyle incelenmesinin gerektiği yazın taraması ile belirlenmiş; ancak bu nitelikler ve üzerindeki değişimlerin neler olduğu; Uzun Çarşı bölgesindeki işlevlerin mevcut hâlihazır harita üzerine parsel bazında işlenmesi, sahada yapılan gözlemler, kurumlardan elde edilen bilgi ve belgeler, esnaf odaları ve sivil toplum örgütleri ile yapılan yüz-yüze görüşmeler neticesinde edinilen bilgiler ışığında oluşturulmuştur.

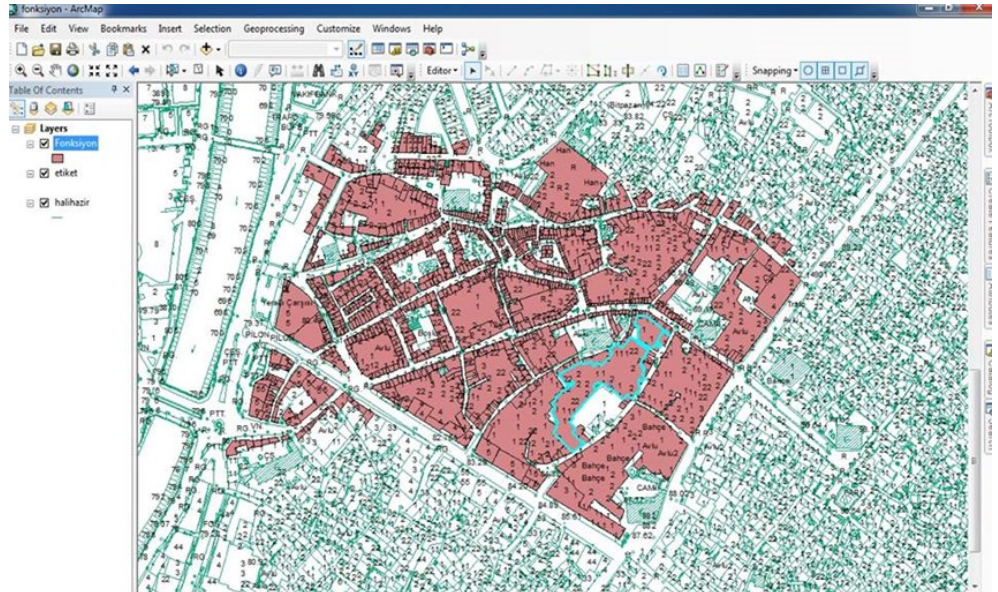
Kent Kimliği Ve Kimlik Değişim Sürecinin Antakya Uzun Çarşı Ve Bölgesi Etrafında İrdelenme Yöntemleri

Kent Kimliği	Kimlik Değişimi
Yazın araştırması, saha çalışması, yüz-yüze görüşmeler	Hatay Büyükşehir Belediyesi ve Antakya Belediyesi'nden elde edilmiş planlar ve saha çalışması, yüz-yüze görüşmeler

Tablo 1. Kent Kimliği ve Değişim Süreçlerinin İrdelenme Yöntemleri

Saha çalışmasına yönelik ilk inceleme Hatay Büyükşehir Belediyesi ve Antakya Belediyesi arşivlerinden elde edilen koruma amaçlı imar planı ve uygulama imar planı üzerinde yapılmıştır. 30 Mart 2014 tarihinde gerçekleştirilmiş yerel seçimler sonrası faaliyete geçmiş olan Hatay Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı'ndan elde edilen bilgilere göre; çalışma alanının bulunduğu ilçe olan Antakya için yürürlükte olan Uygulama İmar Planı 1998 yılı tarihli, çalışma alanı sınırları içerisinde yürürlükte olan Koruma Amaçlı İmar Planı ise 2009 yılı tarihlidir. Büyükşehir sistemiyle birlikte yetki sınırlarının ve kapsamının değişmesi gerekçe gösterilerek geçmiş yıllara ait planların arşivlerinde bulunmadığı bilgisi elde edilmiştir. Antakya Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nde gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda ise yürürlükte olan planların Hatay Büyükşehir Belediyesi'nde adı geçen planlar olduğu bilgisi edinilmiştir. Antakya Belediyesi arşivlerinde ise geçmiş yıllara ait planlardan 1987 yılında onaylanan Koruma Amaçlı İmar Planı'na rastlanılmış olup, bu planın çalışma alanını kapsayan paftası ve plan açıklama raporu kurumun verdiği izinler doğrultusunda kopyalanmıştır. Elde edilen bu planlardan yola çıkarak, plan niteliklerinin aynı olması ve çalışma alanının sit alanları içerisinde yer alması nedeniyle, verilen kararların mekâna etkisini tartışabilmek için 1987 ve 2009 yılı Koruma Amaçlı İmar Planları üzerinden karşılaştırma yapılması uygun görülmüştür.

Alana ilişkin ikinci çalışma; günümüz koşullarında çarşıda bulunan işlevlerin tespiti ile yapılmıştır. Antakya Uzun Çarşı kimlik değişiminin işlevler üzerinden okunabilmesi için saha çalışması yapılacak olan alan sınırı; Tekin (2000)'in hazırlamış olduğu 1930'lu yıllara ait haritanın sınırlarına eş tutulmaya çalışılmıştır. Sahada tespit edilen güncel işlevlerin tespiti ve incelenmesi; Hatay Büyükşehir Belediyesi'nden elde edilen 2009 yılına ait olduğu bilgisi verilen mevcut hâlihazır harita üzerinde bulunan yapıların mülkiyet sınırı üzerinden zemin kat işlevlerinin Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) üzerinde işlenmesiyle gerçekleştirilmiştir. CBS desteği ile üretilen harita işlevlerin güncel dağılımını ortaya koymaya olanak sağlamıştır. Çalışma kapsamında; 1930-2015 arasında Uzun Çarşı'ya ait herhangi bir haritaya rastlanamadığından kent kimliği değişiminin mekânsal boyutu bu iki haritanın karşılaştırılarak incelenmesi ile ortaya koyulmuştur (Şekil 1 ve Şekil 2).

Şekil 2. Saha Çalışmasının CBS Üzerinde Anlatımı

Sahada gerçekleştirilmiş olan son çalışmada da; CBS desteği ile işlevler üzerinden mekânsal dağılımı anlamak için üretilen harita üzerinden yapılacak tartışmayı daha anlamlı hale getirmek ve sosyal yansımaları da ortaya koyabilmek için Uzun Çarşı Bölgesi'nde yer alan geleneksel olan ve geleneksel olmayan işlevlerin esnaf odaları ile bu işlevlerle ve alanla ilişkili sivil toplum örgütleriyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Çalışma kapsamında yüz yüze görüşmeler yapılan esnaf odaları ve sivil toplum örgütleri Tablo 2'de verilmektedir. Esnaf odaları ve sivil toplum örgütleriyle randevu talep edilerek yüz yüze görüşme gerçekleştirilmesi sürecinde görüşme yapılan her birimde, birim yetkilisine sorular yöneltilmiştir. Görüşmelerden elde edilen sonuçların tartışılması aşamasına yönelik olarak bu yetkililerin kimliklerinin gizli tutulmasını talep etmeleri sebebiyle birimleri temsilen bir kodlama ifadesi olarak T – Temsilci kullanılmıştır.

Görüşme Yapılan Oda / Sivil Toplum Örgütü	Temsilci Kodu
Antakya Ticaret ve Sanayi Odası	T1
Antakya Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kooperatifi	T2
Hatay Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	T3
Hatay Şekerciler ve Tatlıcılar Esnaf Odası	T4
Hatay Fırıncılar Odası	T5
Antakya Terziler ve Esnaf, Sanatkarlar Odası	T6
Antakya Tuhafiyeciler ve Konfeksiyoncular Odası	T7
Antakya Marangozlar ve Hızarıcılar Odası	T8
Antakya Ayakkabı ve İmalatçılar Odası	T9
Antakya Demirciler ve Bıçakçılar Odası	T10
Antakya Kasaplar Odası	T11
Antakya Kuyumcu ve Sarraflar Odası	T12
Uzun Çarşı Dayanışma ve Güzelleştirme Derneği	T13
Ayakkabıcılar Çarşısı Koruma ve Güzelleştirme Derneği	T14

Tablo 2. Çalışma kapsamında yüz yüze görüşmeler yapılan esnaf odaları ve sivil toplum örgütleri

Görüşmeler sırasında temsilcilere yöneltilen sorular dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; görüşme yapılan temsilcinin genel kimlik bilgileri, ikinci bölümde; Antakya ve Uzun Çarşı'ya yüklenen anlamı ölçmeye çalışan sorular, üçüncü bölümde; temsilciliği üstlenmiş meslek kolu ve Uzun Çarşı ile ilişkisini kurmaya çalışan sorular ve son olarak dördüncü bölümde de İmar Planları ve Kentsel Müdahaleler aracılığıyla çarşı ve bölgesinde nelerin değiştiği ve çarşının gelecek nesillere aktarılabilmesi için ne gibi çalışmalara ihtiyaç duyulduğuna dair önerileri anlamaya çalışan sorular yöneltilmiştir.

Yöneltilen sorular açık uçlu sorulardan oluşmakta ve kente, çarşıya, ilgili meslek koluna yüklenen anlamı ve bu anlamın zaman içerisinde nasıl değiştiğini anlamaya çalışmaktadır. Antakya Uzun Çarşı'nın kent kimliği ile kimlik değişim süreci içerisindeki yerine yönelik yapılan yazın ve saha araştırması bulgularının mekânla ilişkili olarak incelenmesi ve değerlendirilmesi bir sonraki başlıkta ele alınmıştır.

UZUN ÇARŞI'NIN GELİŞİMİ ve KİMLİĞİ

Çarşılar toplumsal yaşamı çevreleyen ve toplumun birçok kesiminin sosyal faaliyetlerini içeren mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü toplumsal yaşamda, örgütlenmenin ve üretim araçlarının gelişmesinde ticaretin rolü büyüktür. Ticaretin ana mekânları olan çarşılar ise toplumsal ilişkilerin odak merkezidir. İnsan yerleşmelerinin evriminde alışverişin gerçekleştiği agoralardan alışveriş merkezlerine kadar uzanan bir değişim söz konusudur. Ancak bu çalışma kapsamında tartışılan çarşılar Osmanlı Dönemi'nin ya da Türk-İslam kültürünün biçimlendirdiği çarşılar arasında bulunan "arasta"lardır. Çalışmanın gerçekleştirildiği Uzun Çarşı Bölgesi arastalardan oluşmaktadır. Antakya Uzun Çarşı'nın tarihsel süreçte ticari anlamda gelişmesinde pek çok etken ve dönem etkili olmuştur. Doğu ve Batı arasında ticaretin geçiş noktası olması, kral yolu üzerinde bulunması, Akdeniz - Semerkand transit yolunun Antioch'tan geçmesi, Roma döneminde otonom bölge olması ve İpek Yolu üzerinde bulunması ve Uzakdoğu'dan gelen ürünlerin Antakya üzerinden Mezopotamya'ya dağılması, Antakya'nın ticari açıdan taşıdığı stratejik öneme bağlı olarak gerçekleşmiştir (Braudel 1990, 113).

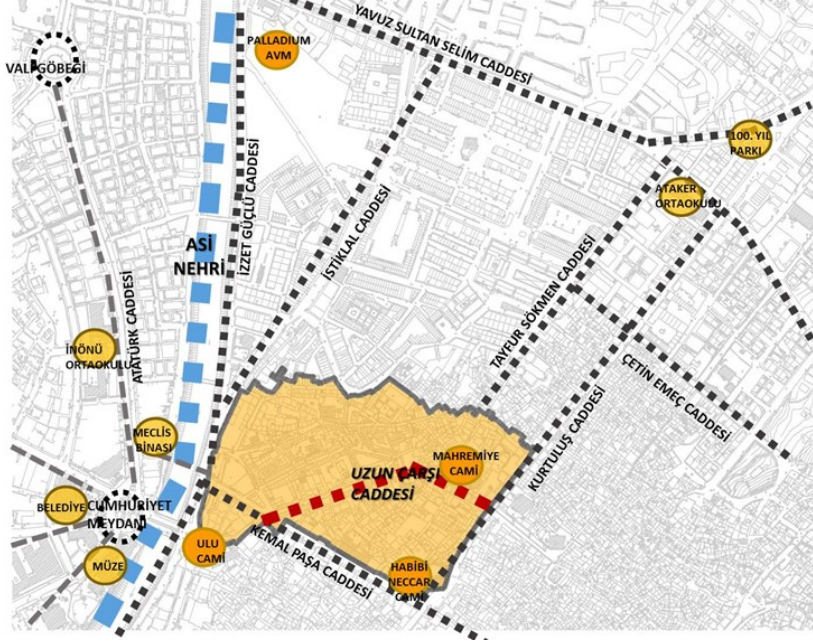
Özellikle Osmanlı-Türk dönemi olarak nitelendirilebilecek dönem olan süreçte, yönetim sistemi kademelenmesine göre Antakya'nın "Sancak Merkezi" olarak nitelendirilmesi ticaret kenti olmasının önemli bir gerekçesidir. Antakya coğrafi konumu nedeniyle, Dicle ve Fırat'a ulaşmak için en kısa ve en emniyetli yol olarak nitelendirilmiş, tarih boyunca Doğu ile Batı'yı ele geçirmek isteyen güçlerin istilalarına maruz kalmıştır. Kentin surlarla çevrili olması güvenli olarak nitelendirilmesine neden olmuştur. Bu bölgeyi çekim noktası haline getiren ve tarihsel süreçte belirli bir noktaya kadar odak noktası olmasını sağlayan bir diğer neden, kentin Anadolu'yu Suriye'ye ve Filistin'e bağlayan yolların kavşak noktasında olmasından ve Mezopotamya'nın Akdeniz'e çıkış noktasında bulunmasından kaynaklanmaktadır. Ancak 18. yüzyıl sonlarına doğru Süveyş Kanalı'nın açılması ve Coğrafi Keşifler ile birlikte yön değiştiren Doğu Akdeniz Ticaret Yolu nedeniyle Antakya eski ticari merkez olma özelliğini yitirmiştir (Turgut 1986, 187; Tankut 1973, 773-779).

Şekil 3. Antakya Ticari Merkez Gelişim Şeması

Kentte bugün geleneksel ticari merkez olarak nitelendirilen Uzun Çarşı ve bölgesinin ise; fiziksel olarak olmasa dahi işlevsel olarak niteliği MÖ 300'lerden bugüne kadar değişimlerle birlikte varlığını sürdürmüştür. Ancak bugünkü Uzun Çarşı bölgesinin asıl biçimlenişi yaklaşık olarak MS 700'lerde kentte Arap Hâkimiyeti'nin başlamasıyla gerçekleşmiştir. O döneme kadar Hristiyanlaşmanın yaşandığı kentte, yeni bir süreç olarak Araplaşma ve İslamlaşma süreci başlamıştır. Yine aynı dönemde kent planı olarak mevcut olan Hipodamus planı üzerinde değişimler yapılarak, agoraların yerine kentte yeni ticari bölgeler oluşturulmuş, Arap üslubunda Kolonadlı (Sütunlu) Caddeler inşa edilmiştir. Uzun Çarşı'nın bugünkü kimliğinin izleri Osmanlı Devleti'nin kenti ve merkezini biçimlendirilmesiyle oluşmuştur. Osmanlı döneminde özellikle vakıflar kentlerin büyümesinde ve gelişmesinde önemli unsurlardır (Turgut 1986, 157).

Şekil 4'te görüldüğü gibi çalışma alanı olarak tarif edilen Uzun Çarşı ve bölgesi Ulu Cami'den başlayan bir gelişimle güneydoğuda Habib-i Neccar Cami, kuzeydoğuda Mahremiye Cami ile, ayrıca ulaşım kademelenmesi açısından önem arz eden Kemalpaşa Caddesi, Kurtuluş Caddesi ve İstiklal Caddesi ile sınırlandırılmıştır. Bölge içerisinde Uzun Çarşı Caddesi olarak isimlendirilen aks gündelik ihtiyaca hizmet eden pek çok dükkânın sıralanmış olduğu akstır. Bölgenin yaklaşık olarak 500 metre ilerisinde 2013 yılında faaliyete girmiş bir alışveriş merkezi (AVM) bulunmaktadır.

Şekil 4. Uzun Çarşı ve Bölgesi
Yakın Çevre İlişkileri

Yapılan saha çalışmalarında, esnaf odaları ve sivil toplum örgütleri temsilcileri ile yapılan yüz yüze görüşmeler sırasında "Sizin için Uzun Çarşı'yı tanımlayan kent kimliği öğeleri nelerdir?" şeklinde bir soru yöneltilmiş olup bu soruya verilen cevaplar Tablo 3'de verilmektedir.

Temsilci Kodu	Uzun Çarşı Kent Kimliği Öğeleri
T1	Zanaatkârlar, Sabun, İpek, Zeytinyağı, Çeşitliliğin Merkezi
T2	Doğu ile Batı Arasında Geçiş Merkezi, Zanaatkâr Çarşısı
T3	Arastalar, Hanlar, Kervansaraylar, Bedestenler, Camiler, Mescitler, Sabunhaneler, Havuzlar, Çeşmeler
T4	Zanaatkârlar, 3 Dinin Üretimi, Sabun ve İpek Merkezi
T5	Önemli Ticari Güzergâh, Zanaatkâr, Sabunhane
T6	Zanaatkârlar, Arastalar, Dinlerin Birlikte Üretimi
T7	Sabun, İpek, Zeytinyağı, Zanaatkâr
T8	3 Dinin Üretim Merkezi, Zanaatkârlar, Sabun
T9	Arastalar, Zanaatkârlar, Çeşitliliğin Merkezi
T10	Zanaatkârlar, Zeytinyağı, Sabun, Sabunhane
T11	İpek, Zanaatkârlar, Arastalar, Camiler
T12	Zanaatkâr Çarşısı, Dinlerin Üretim Merkezi
T13	İpek, Zeytin, Pamuk, Bedesten, Arasta, Zanaatkâr

Tablo 3. Yüz yüze görüşme yapılan temsilcilere göre Uzun Çarşı Kent Kimliği Öğeleri

Temsilcilerin yanıtları ve kavramsal çerçevede oluşturulmuş olan kimlik öğeleri alt başlıklarına uygun olarak Uzun Çarşı Kent Kimliği Şekil 5'deki gibi belirlenmiştir. Tüm temsilciler, Uzun Çarşı'da yer alan zanaatları kimlik öğesi olarak değerlendirmektedirler.

UZUN ÇARŞI'NIN KİMLİĞİ		
TARİHSEL KİMLİĞİ		
DOĞU VE BATI ARASINDA TRANSİT GEÇİŞ NOKTASI		
SOSYO-KÜLTÜREL KİMLİĞİ		
KÜLTÜREL YAPI	KURUMSAL YAPI	DEMOGRAFİK YAPI
ÇEŞİTLİLİĞİN MERKEZİ	3 DİNİN ÜRETİM MERKEZİ	ZANAATKÂR ÇARŞISI
EKONOMİK KİMLİĞİ		
SABUN, İPEK, ZEYTİNYAĞI VE PAMUĞUN MERKEZİ		
ÇEVRESEL KİMLİĞİ		
DOĞAL ÇEVRESEL KİMLİĞİ	YAPILI ÇEVRESEL KİMLİĞİ	
COĞRAFİ KONUMU	<ul style="list-style-type: none"> ARASTALAR HANLAR, SABUNHANELER KERVANSARAYLAR, BEDESTENLER CAMİLER, MESCİDLER HAVUZLAR, ÇEŞMELER 	

Şekil 5. Uzun Çarşı'nın Kent Kimliği

Osmanlı Dönemi'nde, Uzun Çarşı bölgesi kentin merkezini simgelemekte ve Ulu Cami çevresinde arastalardan oluşan bir çarşı gelişimi gözlenmektedir. Çarşı bölgesinde yer alan hanlar kendi aralarında arasta ile işlevsel açıdan düzenli bir biçimde yerleşmiştir. Osmanlı Dönemi'nden 1930'lu yıllara kadar gelen arasta ve hanların dışında çarşıda bulunan yapısal kullanımlar; pazarlar, camiler, mescitler, sabunhaneler ve hamamlar başta olmak üzere Tablo 4'de özetlenmektedir (Turgut 1986, 183).

1930'lu Yıllarda Uzun Çarşı ve Bölgesindeki Fonksiyonların İsimleri	
ARASTALAR	Manavlar, Nalbantlar, Çıkrıkçılar, Marangozlar, Abacılar, Bıçakçılar, Semerciler, Uncular, Ayakkabıcılar, Bakırcılar, Hasırcılar, Terziler, Tenekeciler, Attarlar, Elbiseciler, Kılıcılar, Keçeciler, Debbağlar, Nalburlar
HANLAR	Beşir Sabuncu Hanı, Kurşunlu Han, Sabun Hanı, Sokullu Han, Esad Ağa Hanı, Yeni Han
PAZARLAR	Odun Pazarı, Buğday Pazarı, Perşembe Pazarı, İplik Pazarı, Meyve-Sebze Hâli, Hayvan Pazarı
CAMİ ve MESCİDLER	Ulu Cami, Habib-i Neccar Cami, Ağa Cami, Ahmediye Cami, Yeni Cami, Mahremiye Cami, Meydan Cami, Han Mescidi, Selvili Mescit, Semerciler Mescidi
HAMAMLAR	Saka Hamamı

Tablo 4. 1930'lu Yıllarda Uzun Çarşı ve Bölgesindeki Fonksiyonlar

Bu çalışma kapsamında Uzun Çarşı'nın kimliği; arastalarda yer edinmiş olan zanaatların 1930 yılındaki dağılımı ve günümüzde nasıl değiştiği; benzer işlevlerin birlikteliği, bütünselliği, diğer işlevler ile ilişkileri ve işlevlerdeki niceliksel değişimler üzerinden ortaya koyulmuştur.

1930 Yılında Uzun Çarşı'da Yer Alan Geleneksel İşlevler

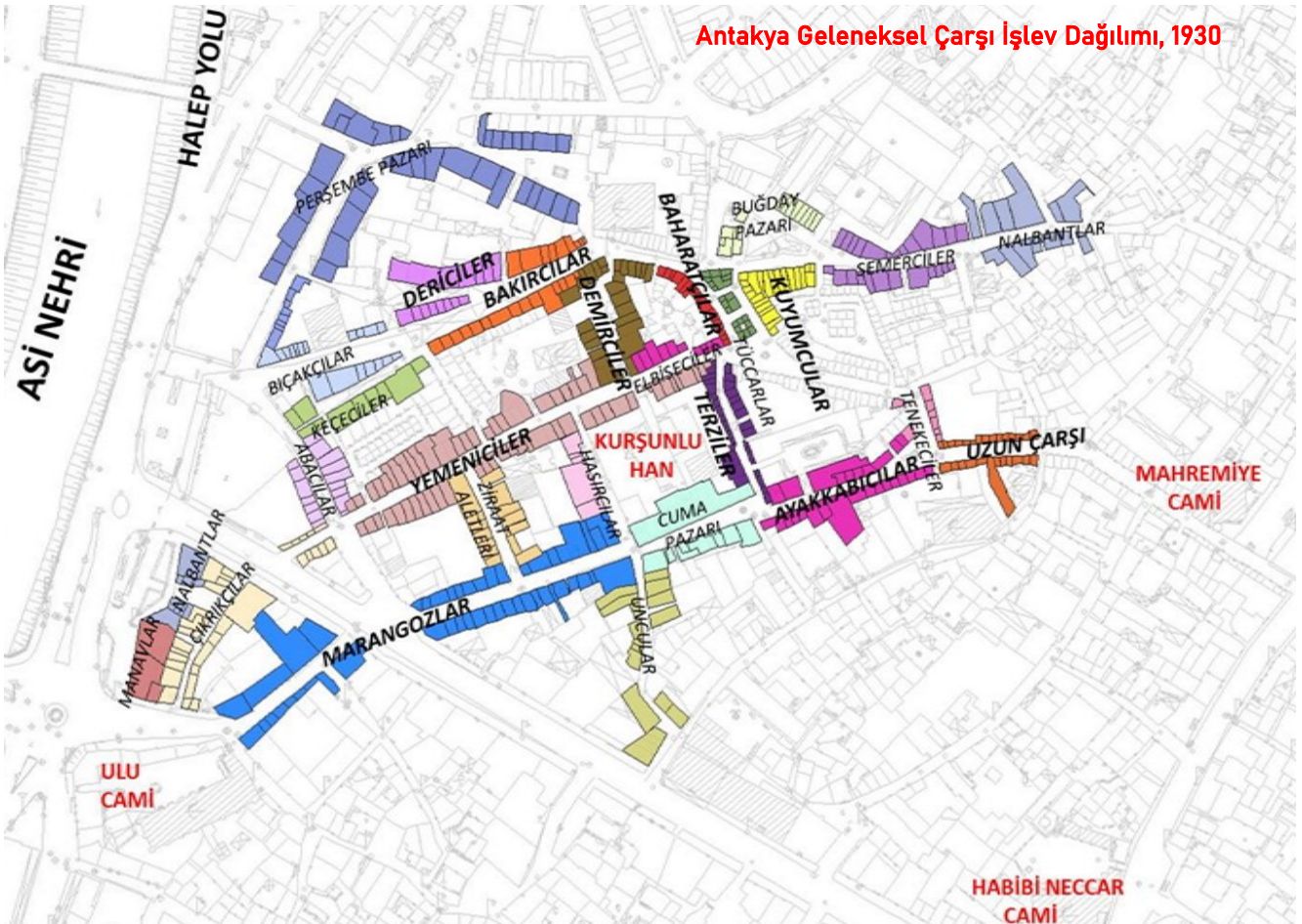
Türk Dil Kurumu'na göre zanaat; insanların maddeye dayanan gereksinimlerini karşılamak için yapılan, öğrenimle birlikte deneyim, beceri ve ustalık gerektiren iş olarak tanımlanmaktadır (sozluk.tdk.gov.tr, erişim tarihi: 18.04.2016). Çalışma kapsamında üzerinde durulan zanaat kavramının temel özellikleri şu şekildedir:

- Ham maddesi taş, toprak, çeşitli metaller, cam, deri, ahşap gibi maddelerden oluşmaktadır.
- İş üretilirken verilen eğitimle, kuşaktan kuşağa aktarılan özel beceriler, teknikler içerir.
- Çağın ihtiyaçlarına bağlı yeni zanaat alanları ortaya çıkabilir, mevcut olanlar önemini kaybedebilir (www.turkedebiyati.org, erişim tarihi: 18.04.2016).

Zanaatlar ve zanaatkârlık gündelik hayatın değişimlerinden etkilenen, dolayısıyla teknolojinin hayatımıza getirdiği yeniliklerle anlamını yitirmekte olan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle arastalarda yer alan zanaatların tarihsel süreçte anlamını kaybetmesi geleneksel çarşıların kimliğini yeniden üretmesine neden olan önemli bir etkidir.

Bu çalışmada öncelikli olarak; 1930'lu yıllarda arastalarda belirli sokaklarda bir arada bulunan zanaatların değişimini mekânsal ve niceliksel olarak irdeleyebilmek için Şekil 1'de yer alan parsel çizgilerinden referans alınarak, Hatay Büyükşehir Belediyesi'nden elde edilmiş 2009 yılı tarihli güncel hâlihazır üzerine CBS ortamında işlevlerin işlenmesi işlemi gerçekleştirilmiştir. Böylelikle arastalar içerisinde yer alan işlevlerin 1930 ve 2015 yıllarındaki mekânsal dağılımı karşılaştırılabilir hale getirilmiştir (Şekil 6).

Şekil 6. Antakya Geleneksel Çarşı İşlev Dağılımı, 1930'lar

Zanaat Kolu	Adet (Dükkan/Atölye)
Attar	43
Keçeciler	8
Kılıçlar	23
Hasırcılar	20
Abacılar	23
Terzi	47
Tenekeçiler	16
Kuyumcular	18
Marangozlar	21
Çıkrıkçılar	5
Debbağlar	23
Kunduracılar	52
Köşkerler	80
Semerciler	15
Demirciler	22
Nalbantlar	20
Bıçakçılar	14
Toplam	450

Tablo 5. 1930 Yılında Arastalarda Bulunan Zanaatlar ve Sayıları (Kaynak: Tekin 1990)

1930 yılında Antakya’da kent genelinde 69 zanaat kolunda birbirinden farklı pek çok işlev ve toplam 450 dükkânda yer almaktadır (Tekin 1990, 160-161). Bu 69 çeşit zanaat arasından çalışma kapsamında incelenecek olan zanaatlar, arastaların adını aldığı zanaatlardır. Bu zanaatlar; nalbantlar, çıkrıkçılar, abacılar, marangozlar, ayakkabıcılar, köşkerler, bıçakçılar, semerciler, hasırcılar, terziler, tenekeçiler, kuyumcular, attarlar, kılıçlar, keçeciler, debbağlar ve demirciler şeklindedir (Sarı 2010, 9-90). Tablo 5’e göre 1930 yılında Antakya’daki işlevlerin dükkân sayıları üzerinden dağılımına bakıldığında; dönemin geleneksel işlevlerinin %33’ünün arastalara dağılmış olduğu izlenmektedir. Diğer işlevlerin ise; Uzun Çarşı bölgesinde çarşı olarak adlandırılan kısım ve yerleşim yerleri ile o dönem açılmış olan Saray Caddesi üzerinde yer aldığı yapılan yüz yüze görüşmelerden yola çıkarak değerlendirilmektedir.

Günümüzde Yer Alan Geleneksel İşlevler

Küreselleşen dünya, gelişen teknoloji ve değişen gündelik hayatla birlikte “zanaatlar” ve “zanaatkârlık” silinmekte olan bir hayat tarzına işaret etmekte olabilir; ancak bu doğru değildir. Zanaatkârlık sürekli temel insan dürtüsüne, kendi iyiliği için bir görevi güzel yapmasına işaret eder (Sennett 2013, 20). Tarihsel süreçte zanaat kavramı irdelendiğinde; Yunanlılar için zanaat ve topluluk birbirinden ayrılmayan unsurlardır. Ancak geleneksel zanaat toplulukları becerilerini nesilden nesillere aktardıklarından bu beceriler birinden diğerine aynı şekilde geçmez (Sennett 2013, 42). Günümüzde Sanayi Devrimi’nin etkisiyle teknolojide olan değişimler bazı zanaatların öneminin kaybolmasına, bazılarının da anlamının değişimine neden olmuştur. Seri üretim biçimiyle üretilmiş gömleğin üzerinde el işlemelerinin bulunması, terzilik zanaatının yok olduğu anlamına gelmez. Ancak işlemleri yapan terzilerin zanaatkâr yerine, sermayeye bağlı olarak fabrikada çalışan işçi konumuna geldiği söylenebilir. Ya da herhangi bir konfeksiyon mağazasından alınmış ürünün tadilat işlemlerinin terzi dükkânında yapılması da bu zanaatın yok olmadığına göstergesidir. Ancak geçmişteki gibi kişiye özgü dikimlerin yapılmaması terzilik zanaatının anlamının değiştiğinin göstergesidir. Dolayısıyla Post-Modern çağ olarak adlandırdığımız günümüzde geçmişten anlamı değişerek gelmiş bir takım geleneksel işlevler olarak nitelendirilebileceğimiz zanaatlar bulunmaktadır.

Tablo 6 ve Şekil 7 incelendiğinde 1930 yılından günümüze artış göstererek gelen 3 temel geleneksel işlev bulunduğu görülmektedir. Bu işlevler; attarlık, kuyumculuk ve tatlılıktır. Diğer yandan sayıları 1’e düşmüş olan geleneksel işlevlerden olan bıçakçılık, kalaycılık ve ipekçilik zanaatları, mevcut zanaatkârlarının yetiştirdiği ustaların bulunmaması halinde yok olmaya yüz tutan zanaatlar olarak değerlendirilebilmektedir.

SKETCH

Year | Yıl 2020
Volume | Cilt 02
Number | Sayı 01

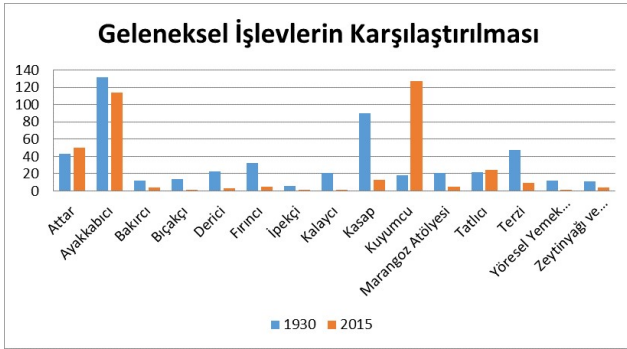
"Kent Kimliğinin Değişim Sürecini Geleneksel Çarşılar Üzerinden Düşünmek:
Antakya-Uzun Çarşı Örneği"

Zehra Güngördü

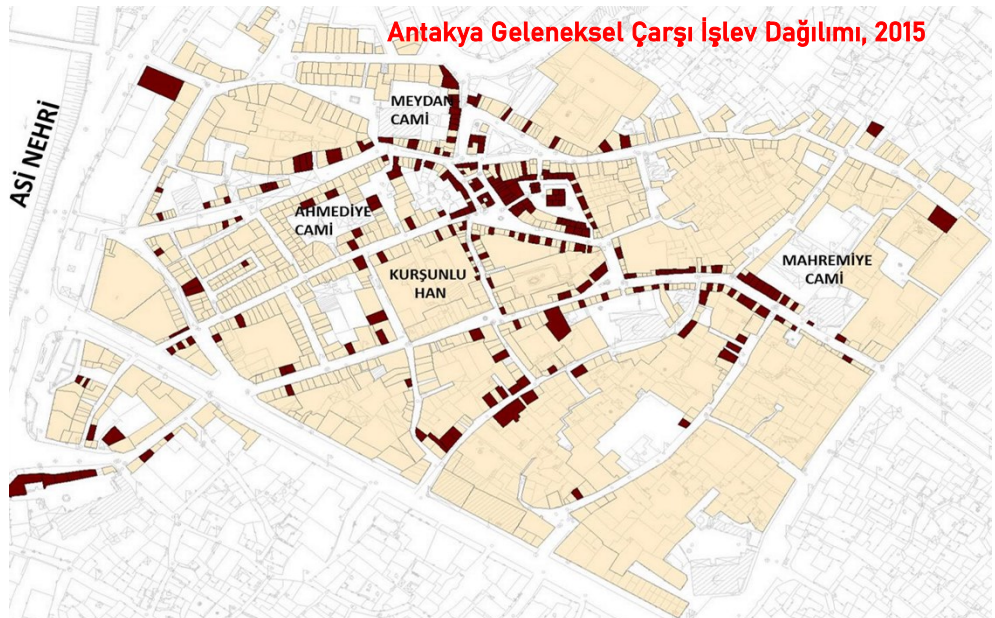
Tablo 6. Geçmişten Günümüze Gelen Geleneksel İşlevler

Geçmişten Günümüze Gelen Geleneksel İşlevler		
İşlevler	1930	2015
Attar	43	50
Ayakkabıcı	132	114
Bakırcı	12	4
Bıçakçı	14	1
Derici	23	3
Fırıncı	32	5
İpekçi	6	1
Kalaycı	21	1
Kasap	90	13
Kuyumcu	18	127
Marangoz Atölyesi	21	5
Tatlıcı	22	24
Terzi	47	9
Yöresel Yemek Restoranı	12	1
Zeytinyağı ve Sabuncular	11	4

Şekil 7. 1930-2015 Geleneksel İşlevlerin Karşılaştırılması

Çalışma kapsamında 1930 yılında mekânsal olarak işlevsel dağılımını gözlemleyebildiğimiz işlevler; ayakkabıcılar, baharatçılar, bakırcılar, demirciler, dericiler, elbiseciler, kuyumcular, manavlar, marangozlar, terziler, yemenicilerdir. Saha çalışması kapsamında 2015 yılında mekânsal olarak işlevsel dağılımı gözlenebilen geleneksel olarak nitelendirilebilen işlevler ise; ahşap ürünleri satış mağazası, ayakkabıcılar, baharatçılar, bakırcılar, fırınlar, kasaplar, konfeksiyon mağazaları, kuyumcular, manavlar, terziler, yöresel ürün satış mağazalarıdır (Şekil 8). 1930 ve 2015 yılları arasında karşılaştırılabilen veri kümeleri olarak nitelendirilebilecek işlevler ise; ayakkabıcılar, baharatçılar, bakırcılar, terziler, kuyumcular, manavlar, marangozlar ve yöresel ürün satış mağazalarıdır. Bu çalışma kapsamında tartışmalar; 1930 ve 2015 yılında çarşıda ortak olarak bulunan geleneksel işlevler olan; ayakkabıcılık, baharatçılık, bakırcılık, kuyumculuk, marangozluk, terzilik ve yöresel ürün işlevlerinin karşılaştırılması üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Şekil 8. Antakya Geleneksel Çarşı İşlev Dağılımı, 2015

UZUN ÇARŞI KİMLİK DEĞİŞİMİ

Çalışmanın buraya kadar ele alınan kısımlarında teknolojinin, değişen gündelik ihtiyaçların ve küreselleşmenin etkisi yoğun olarak gözlenmektedir. Bu bölümde ise plan kararları ve kentsel müdahalelerin etkisinin ne olduğu ile ilgili tartışmalara yer verilmiştir. Bunun için Hatay Büyükşehir Belediyesi ve Antakya Belediyesi'nden elde edilmiş 1987 ve 2009 yıllarına ait Koruma Amaçlı İmar Planları ile, sahada gerçekleştirilmiş olan esnaf odaları ve sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ile yapılmış yüz - yüze görüşmeler esnasında Uzun Çarşı'ya yapılan müdahalelerin neler olduğunu anlamaya yönelik sorulmuş sorulara verilen cevapların değerlendirilmektedir.

Şekil 9. Uzun Çarşı 1930'lu Yıllar (Kaynak: 2009 yılı Koruma Amaçlı İmar Planı Araştırma Raporu)

Antakya'da 1930'lu yıllardan bugüne kadar olan süreçte kırılma noktası olarak nitelendirilebilecek 4 plan bulunmaktadır (Şekil 10). Bu planlar;

- 1932 yılında Fransız Mandası dönemin Belediye Başkanı Halefzade Süreyya Bey tarafından hazırlanmış olan 1/10.000 ölçekli Gelişim Planı,
- 1957 yılından 1978 yılına kadar uygulanan Antakya Belediyesi tarafından hazırlanmış olan 1/500 ve 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planı,
- 1987 yılından 2009 yılına kadar geçerli olan Antakya Belediyesi tarafından hazırlanmış olan Koruma Amaçlı İmar Planı,
- 2009 yılında yürürlüğe giren ve bugün hala yürürlükte olan Koruma Amaçlı İmar Planı'dır (Rifaioğlu 2014, 271-288).

Şekil 10. Uzun Çarşı'ya Yapılan Müdahaleler

Halefzade Süreyya Bey Dönemi Müdahaleleri

Şekil 11'de yer alan ve 1932 yılında Halefzade Süreyya Bey Dönemi'nde yaptırılan ilk imar planında Uzun Çarşı ve yakın çevresinde bu dönemde yapılan müdahaleler net bir biçimde anlaşılacakla birlikte, bölgenin işlevsel olarak ticari merkez olma niteliğinin sürdürülmesi şeklinde bir plan kararının mevcut

SKETCH

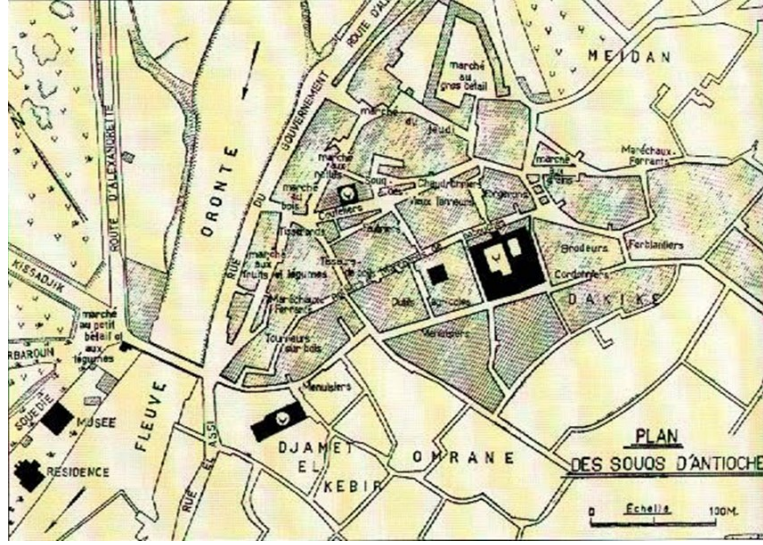
Year | Yıl 2020
Volume | Cilt 02
Number | Sayı 01

"Kent Kimliğinin Değişim Sürecini Geleneksel Çarşılar Üzerinden Düşünmek:
Antakya-Uzun Çarşı Örneği"

Zehra Güngördü

olduğu anlaşılmaktadır. Tekin (2000)'in Halefzade Süreyya Bey Dönemini anlattığı kitap çalışmasında ise Uzun Çarşı ve Bölgesi'ne yapılan müdahaleler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Kurtuluş Caddesi'nin açılması,
- 1931 yılının ilk yarısında Ulu Cami dükkânlarının yıkılması,
- Ahşap olan Marangoz Çarşısı'nın yıkılarak yeniden inşa edilmesi (Tekin 2000, 30-34).
- 1957 Yılı Uygulama İmar Planı Sonrası Müdahaleleri

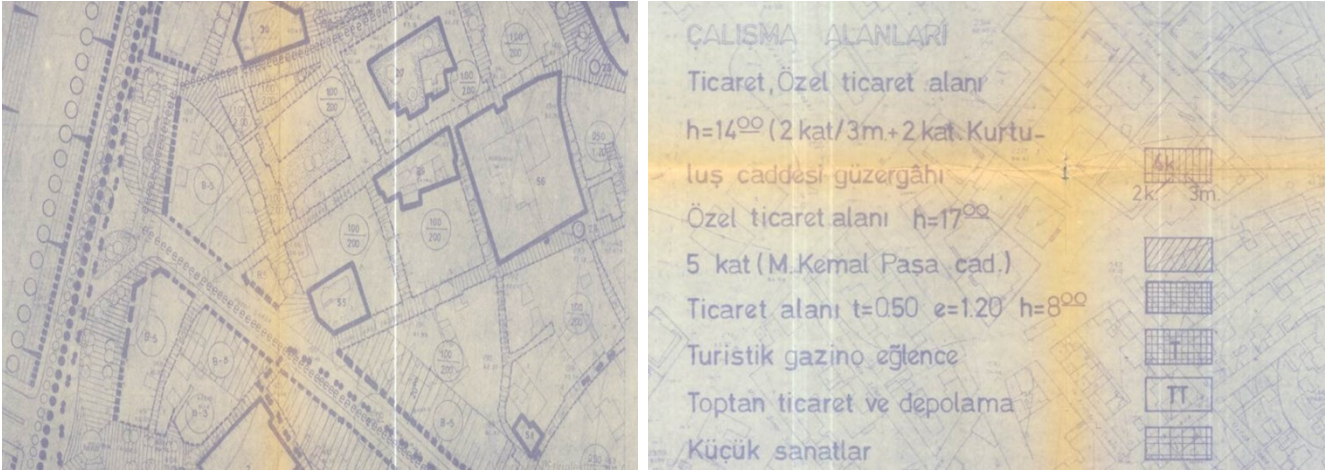
Şekil 11. 1932 yılı 1/10.000 Ölçekli Gelişim Planı (Kaynak: <http://mehmet-urbanplanning.blogspot.com.tr>, erişim tarihi:18.05.2016)

Rifaioğlu'nun Fransız Mandası ve sonrasında Antakya'da gerçekleştirilmiş olan imar faaliyetlerinin tarihi dokuya olan etkisini tartıştığı çalışmasında; 1957 yılında hazırlanmış olan İmar Planı'nda Uzun Çarşı ve Bölgesi'ni etkileyen en önemli plan kararı olarak çarşığı Ulu Cami'den kopartan bir aks olarak karşımıza çıkan Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nin açılması olduğundan bahsedilmektedir (Rifaioğlu 2014, 281). Saha çalışmaları esnasında yüz yüze görüşmelerin gerçekleştirildiği temsilcilerin tamamı da Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nin açılmasının Uzun Çarşı ve Bölgesi'ndeki kimlik değişiminin özgünlüğünü kaybetme doğrultusunda en önemli etken olduklarını vurgulamışlardır. Belediye arşivlerinde 1957 yılı İmar Planı paftalarının basılı ve dijital olarak aktarılmış hallerine erişilemediğinden, müdahaleler Şekil 12'de 1930 yılına ait çarşı haritasının üzerine işlenerek ortaya koyulmuştur.

Şekil 12. 1930 Yılından Sonra Açılan Caddeler

1987 Yılı Koruma Amaçlı İmar Planı Antakya'da tarihi dokunun sürdürülebilirliğini sağlayabilmek ve doku içerisindeki yeni yapılaşmaları uyumlu halde yönlendirebilmek için dönemin belediyesi tarafından Gazi Üniversitesi'ne hazırlanmıştır. 1987 tarihli Koruma Amaçlı İmar Planı Açıklama Raporu'ndan Uzun Çarşı ve bölgesi için verilen plan kararları incelendiğinde; "Tarihi Ticaret Bölgesi" olarak tanımlanmış, "müstakil bölüm olmamak ve derinliği içinde bulunduğu mahallin derinliğin en çok %40'ını aşmayacak kadar olan asma kat yapılabilir" hükmü ile mevcut çarşının dokusuna müdahalelerin önünü açtığı yönünde bir çıkarımda bulunmak mümkündür (Şekil 13) (Koruma Amaçlı İmar Planı Açıklama Raporu 1987, 10).

Şekil 13. 1987 Yılı Koruma Amaçlı İmar Planı Uzun Çarşı ve Bölgesi Plan Paftası ve Uzun Lejantı (Kaynak: Antakya Belediyesi Arşivi)

Aynı planın Mustafa Kemal Paşa Caddesi'nden cephe alan parseller için 5 kat yapılaşma izni tanıyan plan hükmü de Uzun Çarşı ve bölgesinin yoğun bir yapılaşmış çevre içerisinde kalmasına neden olmuştur (Koruma Amaçlı İmar Planı Açıklama Raporu 1987, 10).

2009 Yılı Koruma Amaçlı İmar Planı Sonrası Müdahaleler

2009 Yılı Koruma Amaçlı İmar Planı, Antakya Belediyesi tarafından özel bir planlama ofisine ihale edilerek elde edilmiştir. Tarihi doku içerisindeki konut alanlarının cephe ve çatılarına yönelik düzenlemeler getirerek alanın korunmasını hedef alan bu plan, sit alanları içerisindeki farklı niteliğe sahip bölgeleri kentsel tasarım projesi yapılacak alanlar olarak ayırmıştır. Bu plan kararları doğrultusunda 2009 yılında Antakya Belediyesi tarafından hazırlanmış olan Koruma Amaçlı İmar Planı'nın plan paftaları ve plan açıklama raporunda Uzun Çarşı ve bölgesi için; meslek koluna ayrılmış sokaklar ve sokak boyunca uzanan dükkânlar, sabunhaneler ve hanlardan oluştuğu belirtilmektedir. Ancak çarşıda yaşanan problemlere dair herhangi bir vurguya rastlanmamıştır (Şekil 14 ve 15) (Koruma Amaçlı İmar Planı Analiz Raporu 2009).

Aynı planın Uzun Çarşı ve Bölgesi için plan açıklama raporunda yer alan plan hükmünde bölge; kentsel tasarım projesi yapılacak alan olarak tanımlanmıştır. Plan hükmünün tamamı ise: "Sit alanında emniyet caddesinin kuzeyinde kalan alanıdır. Kullanım olarak ticari aktiviteler yoğunlukta yer alırken pasajlar, hanlar ve dini tesisler de bulunmaktadır. Uzun çarşı özel proje alanında 37 tescilli devam edecek, 23 tescile öneri, 14 geleneksel yapı bulunmaktadır. Kentin ekonomisine önemli ölçüde katkıda bulunan alanda insan yoğunluğu da yüksek derecededir. Uzun çarşıda dar yollar ve bu yolların açıldığı meydanlıklar bulunmaktadır. Bu alanda Antakya yöresine özgü ürünlerin satışı yapılmaktadır. Proje kapsamında

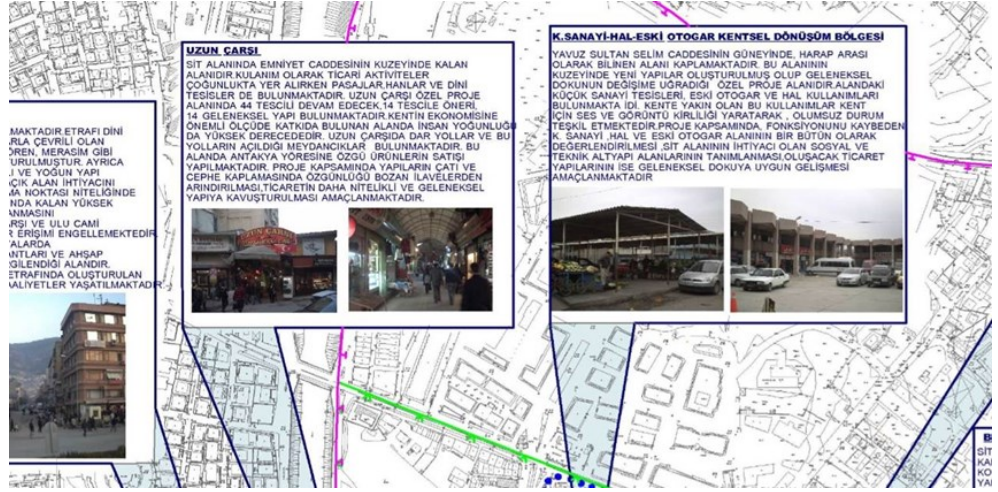
SKETCH

Year | Yıl 2020
Volume | Cilt 02
Number | Sayı 01

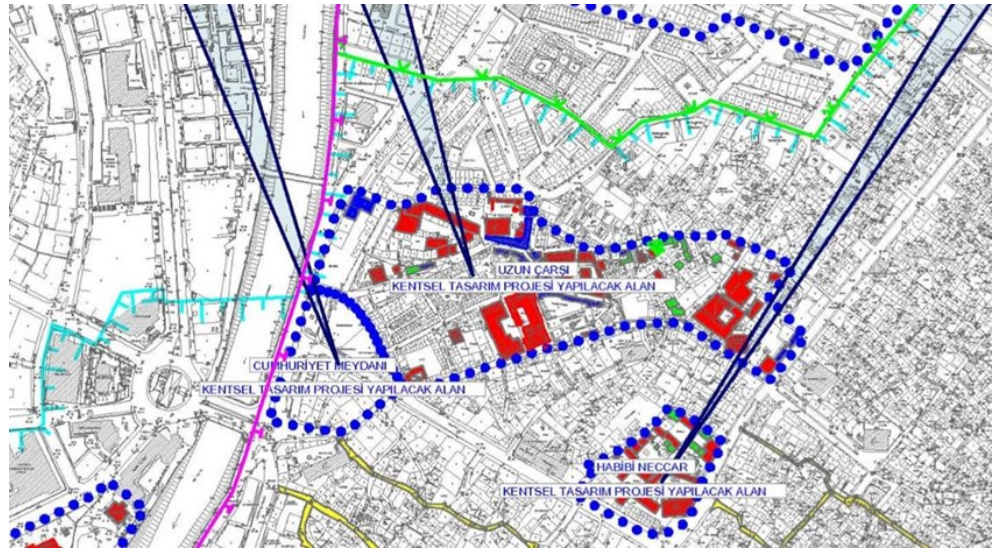
"Kent Kimliğinin Değişim Sürecini Geleneksel Çarşılar Üzerinden Düşünmek:
Antakya-Uzun Çarşı Örneği"

Zehra Güngördü

yapıların çatı ve cephe kaplamasında özgünlüğü bozan ilavelerden arındırılması, ticaretin daha nitelikli ve geleneksel yapıya kavuşturulması amaçlanmaktadır" şeklindedir (Koruma Amaçlı İmar Planı Açıklama Raporu 2009, 21). Planın analiz raporunda yer alan ifadelerde Uzun Çarşı'ya dair herhangi bir probleme rastlanmadan plan hükmü olarak "kentsel tasarım projesi" alanı olarak ilan edilmesi bölgenin kimliğine kentsel bir müdahale olarak nitelendirilmektedir.

Şekil 14. 2009 Yılı Koruma Amaçlı İmar Planı Analiz Paftası (Kaynak: Hatay Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

Şekil 15. 2009 Yılı Koruma Amaçlı İmar Planı Uzun Çarşı ve Bölgesi Plan Kararları (Kaynak: Hatay Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

İncelenmiş olan dört planda da Uzun Çarşı ve bölgesine doğrudan ya da dolaylı yoldan müdahaleler bulunmaktadır. Bu nedenle planlama ve bir takım kentsel projeler kent kimliğinin değişimine neden olan önemli unsurlar olarak ele alınmalıdır. Planlama gelecek için karar verme süreci olan bir eylem olduğundan kimliğin biçimlenmesini ve değişimini etkilemektedir. Yüz yüze görüşmeler sonucunda elde edilen bilgiler ışığında ve 2009 yılına kadar yapılan planlar incelendiğinde Antakya Uzun Çarşı bölgesinin doğrudan yapılan uygulamalardan etkilendiği ve çarşı kimliğinin özgünlüğünü kaybettiği sonucuna varılmaktadır. 2009 yılında hazırlanmış olan planın sonuçlarından biri olarak sadece tek bir sokağa cephe düzenlemesi getirilmiş, "güzelleştirme projesi" olarak uygulanmaya başlanan bu proje henüz tamamlanmamıştır. Güzelleştirme projesi de; sahada yüz yüze görüşülen temsilcilerin hepsi tarafından çarşının özgünlüğünü bozan bir proje olarak nitelendirilmiştir.

Yapılan incelemeler, yüz yüze görüşmeler ve plan değerlendirmeleri sonucunda bölgede yaşanan değişimleri; fiziksel, sosyo-kültürel ve ekonomik olarak 3 alt başlıkta gruplandırmak mümkündür.

Uzun Çarşı ve bölgesinde yaşanan fiziksel değişimler;

- 1950’li yıllarda Mustafa Kemal Paşa Caddesi’nin açılması ile birlikte çarşının sınırlarının değişmesi ve Marangozlar Çarşısı’nın kaybolması,
- 1980’lerden sonra çarşı ve bölgesinde yapılaşmanın geleneksel dokuya uygun olarak gerçekleşmemesi ve iş hanlarının inşa edilmesi,
- 1990’lı yıllarda çarşı zeminin özgün dokusu olan doğal taşlardan oluşan zeminin belediye tarafından betonla kaplanması,
- Tütün Han’ın yıkılmasıyla günümüzdeki Kuyumcular Hanı’nın inşa edilmesi,
- Çarşı içerisinde fiziksel denetimin yetersizliği nedeniyle parsellerin birleştirilerek dükkânların büyütülmesi,
- Çarşıya saçak eklenerek özgün dokuya uygun olmayan bir şekilde üstünün kapatılması,
- “Güzelleştirme projesi” kapsamında çarşıda özgün dokuya uygun olmayan cephe iyileştirilmelerinin gerçekleştirilmesi,
- Dükkân cephelerinde tabela kirliliğinin gözlemlenmesi,
- Mevcut çarşı dokusu içerisinde Kurşunlu Han ve Defne Han dışında hiçbir restorasyon faaliyeti bulunmaması nedeniyle çarşının bakımsız bir hal alması.

Uzun Çarşı ve bölgesinde yaşanan sosyo-kültürel değişimler;

- Ahilik kültürünün kaybolması,
- Çarşıda esnaflar arasında tanınırlık-bilinirliğin kaybolması,
- Değişen alışveriş kültürüyle; tenekeci, bakırcı, marangozlar, terzi, demirci, semerci, nalbant ve dokumacılar gibi geleneksel meslek kollarından oluşan arastaların yok olması,
- Çarşıda yok olan zanaatlarla çeşitliliğin kaybolması.

Uzun Çarşı ve bölgesinde yaşanan ekonomik değişimler;

- Ekonomik çeşitliliğin yok olması, çarşıda giyim sektörünün ekonomik hâkimiyetinin bulunması,
- İlçe sınırında inşa edilmiş iki adet alışveriş merkezinin bulunması, çarşının tercih edilebilirliğinin azalması,
- Seyyar satıcıların çarşıda yoğun olarak bulunması,
- Çarşı esnafının ekonomik olarak yıpranmaya başlaması.

Tablo 7’de sıralanmış olan Antakya Uzun Çarşı ve Bölgesi’nde arastalarda yer alan meslek grupları arasında; baharatçılık ve kuyumculuk mesleği dışında diğer tüm meslek kollarının çağın ihtiyaçlarına cevap verememesi gerekçesiyle günümüzde varlığının sürdürülemediği tespit edilmiştir.

Özetlenecek olursa arastalarda yer alan zanaatların kent kimliği değişim unsurlarından etkilenme durumu;

- Var-Var,
- Var-Yok,
- Yok-Var,
- Yok-Yok olmak üzere şeklinde 4 grupta değerlendirilmiştir.

Birinci grupta yer alan meslek kolları; demirciler, marangozlar ve manavlardır. Bu meslek gruplarının kent kimliği değişim unsurları olan küreselleşme ile planlama ve kentsel müdahalelerin ikisinden de etkilenme durumu “Var” olarak değerlendirilmiştir. Esnaf odalarıyla gerçekleştirilmiş görüşmeler sonucunda küreselleşmenin; demircilik mesleğinin ürettiği araç ve gereçlerin gündelik

hayatın ihtiyaçları yerine inşaat sektörüne girdi sağlaması, marangozların mobilya üretimi yapan fabrikalara ham madde sağlaması ve artık sebze-meyve ihtiyacının süpermarketlerden karşılanması sonucu manavlık mesleğinin yok olması şeklindeki etkilerinin olduğunu göstermektedir. 1957 yılı İmar Planı kararıyla açılmış olan Mustafa Kemal Paşa Caddesi'yle Manavlar Çarşısı'nın yıkılması, demircilerin ve marangozların ilçe belediyesi kararı doğrultusunda farklı lokasyona taşınmaları ise; bu meslek gruplarının planlama ve kentsel müdahalelerden etkilendiğinin göstergeleridir.

Gruplar	Arastalarda Bulunan Meslekler	Kent Kimliği Değişimine Neden Olan Unsurlar	
		Küreselleşme	Planlama ve Kentsel Müdahaleler
1. Grup	Demirciler	Var	Var
	Marangozlar	Var	Var
	Manavlar	Var	Var
2. Grup	Abacılar	Var	Yok
	Bıçakçılar	Var	Yok
	Çıkrıkçılar	Var	Yok
	Dericiler	Var	Yok
	Keçeciler	Var	Yok
	Nalbantlar	Var	Yok
	Semerciler	Var	Yok
	Tenekeçiler	Var	Yok
	Terziler	Var	Yok
	Uncular	Var	Yok
Yemeniciler	Var	Yok	
3. Grup	Kuyumcular	Yok	Var
4. Grup	Baharatçılar	Yok	Yok

Tablo 7. Geleneksel İşlevlerin Kimlik Değişim Tablosu

İkinci grupta yer alan meslek grupları olan; abacılar, bıçakçılar, çıkrıkçılar, dericiler, keçeciler, nalbantlar, semerciler, tenekeçiler, terziler, uncular, yemeniciler üzerinde kent kimliği değişim unsurlarından küreselleşmenin etkisi “Var”, planlama ve kentsel müdahalelerin etkisi ise “Yok” olarak değerlendirilmiştir. Hem yüz-yüze görüşmeler sonucunda ilerleyen teknolojinin bu meslek gruplarına olan ihtiyacın kalmamış olması hem de niceliksel olarak saha çalışması esnasında bu işlevlere rastlanmaması ya da göz ardı edilecek kadar var olmaları, bu meslek gruplarının günümüz koşullarına hizmet etmeyen küreselleşmenin etkisiyle önemini kaybetmiş meslekler olarak değerlendirilmelerine neden olmuştur. Bir diğer boyutuyla; saha çalışması esnasında tabelalarda rastlanmış olan isimler üzerinden bir değerlendirme yapıldığında “Abacılar Çarşısı, Terziler Sokağı, Uncular Sokak, Semerciler Sokak” isimlerinin hala korunuyor olmasına karşılık bu işlevlere rastlanmamış olması da meslek kollarının güncelliğini yitirdiğinin göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Üçüncü grupta yer alan meslek grubu olan kuyumculuk mesleğinde; kent kimliği değişim unsurları olan küreselleşmenin etkisi “Yok”, planlama ve kentsel müdahalelerin etkisi “Var” olarak değerlendirilmiştir. Niceliksel olarak 1930'lardan günümüze kuyumcu sayısının artış göstermesi mesleğin güncelliğinin kanıtı olarak değerlendirilebilir. Günümüzdeki lokasyonunun

1930'lardaki lokasyonu ile benzer gelişim göstermesine rağmen, sahada edinilmiş bilgiler doğrultusunda bugünkü Kuyumcular Çarşısı'nın geçmişteki Tütün Hanı'nın yıkıldığı yerde inşa edildiği bilgisi ise yerel yönetimlerin bir mekânsal müdahalesi olarak değerlendirilmiştir.

Son olarak dördüncü grupta yer alan ve hiçbir değişim unsurundan etkilenmediği kabul edilen meslek grubu baharatçılık olarak değerlendirilmiştir. Baharatçılığın 1930'lu yıllardan bugüne niceliksel artış göstermesi konum olarak hala aynı konumda varlığını sürdürmesi baharatçılık mesleğinin değişimden etkilenmediği yönünde çıkarımda bulunulmasına neden olmuştur. Baharatçılık, hem Antakya yemek kültürü hem de toplumun gündelik hayatında ihtiyaç olarak önemli bir yer tuttuğu için önemini kaybetmemiş bir zanaat olarak değerlendirilebilir.

Bir diğer boyutuyla; merkezi ve yerel yönetim politikaları, planlar ve kentsel müdahaleler aracılığıyla kent kimliği değişim süreçlerine etki etmektedir. Planlar ve bugünün kentlerinde sıkça karşılaşılan kentsel projeler, merkezi ve yerel yönetimlerin kentsel mekâna olan politik bakış açılarının yansımalarıdır. Politikalar, kent mekânında planlar ve kentsel müdahaleler aracılığıyla eyleme dönüşmektedir. Ülkemizde kentler üzerinde; yerel idarelerin, merkezi yönetim taşra teşkilatlarının, yatırımcı kuruluşların karar verici konumunda oldukları bilinmektedir. Ancak karar vericilerin kente ilişkin aldıkları kararların hangi kriterlere göre alındığı, eylemleri üzerinden net bir biçimde anlaşılammamaktadır. Çoğunlukla planlar aracılığıyla eyleme dönüşen bu kararlar, Antakya Uzun Çarşı'nın kimliğine etkisi; yüz yüze görüşmecilerin değerlendirmeleri üzerinden irdelenmeye çalışılmıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Yüz Yüze Görüşmeler Sonucu Kimlik Değişiminin İrdelenmesi

Kent Kimliği Değişimine Neden Olan Unsurlar		
Yüz Yüze Görüşme Yapılan Temsilciler	Küreselleşme	Planlama ve Kentsel Müdahaleler
T1	Teknoloji, Zanaatları Yaşatacak Usta Olmaması	İşhanlarının Yapılması
T2	Büyük Sermaye İle Yarışmamak	Tabela Kirliliği, Restorasyon Yapılmaması, Trafik yoğunluğu
T3	Zanaatların Yok Olması	Kimliksiz Yapılaşma, Fransız Taşları Yerine Betonla Kaplı zemin, Ruhsatsız Dükkan Açılması
T4	İlçede 2 tane AVM'nin Bulunması	Tarihi Duvarların Kaybolması, Bölgede Yoğun Yapılaşmaya İzin Verilmesi
T5	Zanaatların Yok Olması	Çarşığı Yaşatacak Hiçbir Planın Olmaması, Çarşının Kimliksizliği
T6	Yakın Mesafeye AVM'nin Açılması	Yok Olan Tarihin Üzerine Beton Dökülmesi
T7	Toplumsal Bağların Kaybolması	Yapılan Planların Plansızlığı Getirmesi, Tarihi Dokuyu Koruyamaması, Trafiği Arttırması
T8	Zanaatların Önemi Kaybetmesi	Çarşığı Yok Etmesi
T9	Çarşıdaki Çeşitlilik Yok Olması, Ahilik Kültürünün Yok Olması, Toplumsal İlişkilerin Çözülmesi	Çarşının İşhanlarının Gerisinde Kalması, Tarihi Dokunun Korunamaması
T10	Küresel Sermayenin Küçük Esnafı Yok Etmesi	Hiçbir Plan, Projenin Çarşığı Yaşatmaması
T11	İnsanlar ve Mesleklerin Değişimi	Çarşının Katledilmesi
T12	Bazı Meslek Gruplarının Çarşığı Terk etmesi	Restorasyon Yapılmadığı İçin Çarşının Yok Olması
T13	İş kollarının Değişmesi, Çarşıda Gıda Ağırlığının Tekstille Değişimi	Planların Çarşığı Yok Etmesi
T14	Zanaatların Önemi Kaybetmesi	İmar Planlarının Kişiyi Özgü Yapılaşma Kararları Tanınması Nedeniyle Çarşının Yok Olması

Tablo 8'de yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiş temsilcilerin görüşme esnasında; "Geçmişten bugüne Uzun Çarşı'da ne gibi değişimler olmuştur?" ve "Sizce İmar Planları Uzun Çarşı'yı nasıl etkilemiştir?" sorularına verdikleri cevaplardan yola çıkarak bir çözümleme yapılmaya çalışılmıştır.

Çarşıdaki değişimlerin; zanaatların yok olması, toplumsal ilişkilerin çözülmesi, yerel esnafın AVM ile rekabet edebilirliğinin kalmaması, zanaatları yaşatacak ustalarının bulunmaması şeklinde ifade edilmesi ilerleyen teknoloji ve küreselleşmenin bir sonucu olarak değerlendirilmiştir.

İmar Planlarının çarşıya olan etkisinin irdelenmeye çalışıldığı soruya verilen cevapların ortak noktası ise; planların çarşının kimliğini koruyamadığı ve kimliği tahrip edici bir etki olarak değerlendirilmesidir. Sahada yapılan gözlemler ve yüz -yüze gerçekleştirilmiş görüşmelere dayanarak; çarşının fiziksel sınırları ve pek çok niteliğinin planlar ve kentsel müdahalelerle tahrip edildiği ve özgünlüğünün korunamadığı sonucuna varılmaktadır. Bir diğer boyutuyla araştırmalar üzerinden değerlendirme yapıldığında; 1930'larda Tütün Hanı'nın çevresinde bulunan kuyumcular, günümüzde hanın yıkılıp yerine inşa edilmiş Kuyumcular Çarşısı ile varlıklarını sürdürmektedirler. 1950'lerde açılan Mustafa Kemal Paşa Caddesi ile Manavlar ve Marangozlar Çarşısı'nın bir kısmı çarşı bölgesinden koparılmıştır. Sonrasında yerel yönetimin verdiği kararla; marangozlar ve demirciler çarşı bölgesinin dışında farklı bir konuma taşınmıştır.

Meslek gruplarına ilişkin yapılan tüm analizlerin sonucunda bugün, Uzun Çarşı ve bölgesinde konum ve nicelik olarak değişim göstermemiş, kimliğini koruyabilmiş tek işlev baharatçılık olarak karşımıza çıkmaktadır. "Gastronomi Kenti" kimliğiyle zengin yemek kültürü bilinen Antakya'da baharatçılık önemli bir yer tutmaktadır. Ancak değişen gündelik yaşamda yöresel yemeklerin yerini *fast-food* ya da hazır gıdalar olarak nitelendirilen yemekler aldığı uzun vadede baharatçılık sektörünün de yok olma riski olduğu göz ardı edilmemesi gereken bir unsurdur. Baharatçılık ve tatlıcılık gibi yaşayan geleneksel işlevlerin gelecek nesillere aktarılması, gerekli önlemler alınmadığı ve stratejiler geliştirilmediği sürece pek mümkün görünmemektedir. Bir şekilde günümüze aktarılabilmiş olan zanaatları yaşatacak ustaların da kalmamış ve yenilerinin yetiştirilememiş olması çarşı mekânının işlevsel biçimlenmesinde kimliğini tehdit eden unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Alanda yapılan yüz yüze görüşmelerin sonucunda esnaf odaları ve sivil toplum örgütlerinin Uzun Çarşı'nın gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi için önerdikleri çözümler de şu şekilde sıralanmaktadır:

- Çarşının restorasyonu,
- Geleneksel işlevlerin tekrar çarşı da yer seçmesinin sağlanması,
- Geleneksel zanaatları yaşatmak için Yetiştirme Yurtlarında yaşayan çocukların eğitilmesi ve onlara beceri kazandırılması,
- Merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum örgütleriyle katılımcı bir planlamanın çarşı için gerçekleştirilmesi,
- Çarşı'da işletme açabilmek için verilen ruhsatların denetiminin yapılması,
- Çarşı içinde yapılara izinsiz müdahalenin önüne geçilmesi,
- Bölgenin trafik probleminin çözülmesidir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Kentler, sadece yaşadığımız alan olmamakla birlikte, yaşayanlar tarafından yüklenen anlamla birlikte oluşumunu sürekli olarak yeniden yorumlayan mekanizmalardır. Bir kentin kimliği; süreç içerisinde mekân üzerine yüklenen anlamı anlatan öğeler bütünü anlatmaktadır.

Kentin kimliğini değiştiren ve kente müdahalenin en etkin aracı olan “planlama” ise kentlinin, kentinin geleceği için anlam yüklemesi gereken bir mekanizmadır. Ancak ne yazık ki ülkemizdeki planlama ve yönetim anlayışı, kentlinin kenti için bugün ve geleceğine yönelik kararların alınmasına müsaade etmemektedir. Kenti kent olarak nitelendirebilmek, nitelendirilen özelliklerini gelecek nesillere aktarabilmek plansız bir yaklaşımla mümkün olamamaktadır. Antakya Uzun Çarşı örneğinde de zaman zaman planlı olsa da bakış açısı olarak plansız bir yaklaşımla; kültürel miras niteliğini, kimliğini kaybetme durumu söz konusudur. Konuya çalışma kapsamında planlama disiplini bakış açısıyla bir yaklaşım geliştirmek gerekirse; bir kentin kimliği küreselleşen dünyada farklılaşabilmiş mekânlar açısından önem arz etmektedir. Kentlerin küresel pazarda var olabilmeleri için kendilerini özgün kılan nitelikleri, gelişme potansiyelleri açısından önemlidir. Potansiyellerini değerlendirebilen kentler küresel ağda kendi markalarını yaratarak, bağlı oldukları ulus devletinin ötesine geçebilirler. Ancak; bunun gerçekleşebilmesi için merkezi ve yerel yönetimlerin politikasının; kentlerin kimliklerini irdeleyip etkin bir planlama mekanizmasıyla yol haritalarını çizerek ve değişimi kimliği tahrip etmeyecek şekilde yönlendirecek stratejiler benimseyecek doğrultuda olması gerekmektedir. Özetle; kimliğin değişiminin hangi yönde olacağını yönlendirmek planlamanın kentlerin geleceğine karşı olan önemli sorumluluklarından biridir.

Antakya Uzun Çarşı geçmişten bugüne önemli bir kent kimliği ögesidir. Geçmişten izler taşıyan, kendisine özgü tanımlanabilen değerlerinin bulunması ise Uzun Çarşı'nın kimliğinin Antakya kent kimliğinden farklılaşarak tanımlanmasına neden olmuştur. Günümüzde ise; çarşığı ayırt edebilmemizi sağlayan özgün değerlerin bazılarını rastlanabilmektedir. Değişen dünya koşulları, merkezi ve yerel yönetimlerin planlar ya da projeler aracılığıyla kente ve çarşıya olan yaklaşımları bugün pek çok özgün niteliğin yok olmasına neden olmuştur.

Sonuç olarak; bir kentin kimliğini ve kimlik değişimini tartışmak birden fazla boyutuyla pek çok tartışmayı beraberinde getirmektedir. Bu çalışma kapsamında; Antakya Uzun Çarşı üzerinde kent kimliğinin işlevler üzerinden değişimi anlaşılmasına çalışılmıştır. Ancak bu çalışma, üzerine geliştirilebilecek pek çok tartışmayla birlikte farklı çalışmalara altlık oluşturabilecek niteliktedir. Aynı kapsamda belirli aralıklarla işlevsel değişimin irdelenmesi, Uzun Çarşı'nın farklı kullanıcı gruplarının bakış açısıyla ile kimliğinin ortaya konulması, yok olmuş geleneksel işlevlerin hangi işlevlerle yer değiştirebileceği, yaşayan geleneksel işlevlerinin hangi plan politikalarıyla ne oranda değişerek sürdürülebilirliğinin sağlanacağı önemli tartışma konularının başında gelmektedir. Bu çalışmalar arasına, benzer nitelikteki geleneksel çarşılardaki durumun karşılaştırmalı değerlendirmesi de eklenebilir. Örneğin; coğrafi ve kültürel koşulları ile Antakya Uzun Çarşı'ya benzeyen Gaziantep, Şanlıurfa tarihi kent merkezlerinin karşılaştırılması değerlendirilmesi veya coğrafi olarak farklılaşan daha büyük ölçekli İstanbul ve Bursa gibi kentlerle karşılaştırılması gerçekleştirilebilir.

Teşekkürler

Yüksek Lisans Tez çalışmam süresince sabırla fikirleri ve yol gösteren eleştirileriyle beni yönlendiren; ilgili ve anlayışlı tutumuyla çalışmamın gelişmesine büyük katkı sağlayan değerli tez danışmanım Doç. Dr. Burak Belge'ye, tezimden üretilmiş olan bu makale çalışmasına katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Kaynaklar

- Braudel, F. 1990. *Akdeniz, Mekân ve Tarih*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Güngördü, Z. 2016. "Kent Kimliğinin Değişim Sürecinin İşlevler Üzerinden İrdelenmesi: Antakya-Uzun Çarşı Örneği." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mersin Üniversitesi.
- Hoşcan, S. 2009. "Türk Toplumunda Kent Kimliği Algısı: Üsküdar Örneği." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi.
- Kaymaz, I. 2013. "Advances in Landscape Architecture." İçinde *Urban Landscapes and Identity*, (der.) M. Özyavuz, 739-760. Intech: Hırvatistan.
- Lefebvre, H. 2012. *Gündelik Hayatın Eleştirisi I*. (çev.) I. Ergüden. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Nakib, B. 2012. *Eski Antakya'dan Görünümler. Tarihsel Yapılar ve Eski Ünlü Yerler*. Antakya: Antakya Belediyesi Kültür Yayınları.
- Ocaççı, M., ve A. Türk. 2012. *Kentsel Kimlik. Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük*. İstanbul: Ninova Yayınları.
- Rifaioğlu, M. N. 2014. "The Historic Urban Core of Antakya Under the Influence of the French Mandate, and Turkish Republican Urban Conservation and Development Activities." *Megaron*, 9(4): 271-288.
- Sennett, R. 2013. *Zanaatkâr*. Çeviren M. Pekdemir. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Tankut, G. 1973. "Osmanlı Türk Şehirlerinde Ticari Fonksiyonların Mekânsal Dağılımı." İçinde *XII. Türk Tarih Kongresi, 173-179*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Tekeli, İ. 1991. *Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Mimarlar Odası Yayınları.
- Tekin, M. 1990. *Hatay Tarihi*. Hatay: Hatay Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Kültür Ofset Basımevi.
- Tekin, M. 2000. *Hatay Tarihi: Osmanlı Dönemi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Turgut, N. 1986. "Antakya Tarihi Ticaret Merkezi Mekânsal Yapı Değişim ve Gelişim Sürecinin Kent Ticaret Merkezi Planlamasına Etkinliği." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi.
- 1987 Koruma Amaçlı İmar Planı Açıklama Raporu
2009 Koruma Amaçlı İmar Planı Açıklama Raporu
2009 Koruma Amaçlı İmar Planı Analiz Raporu

Thinking the Change Process of the City Identity on Traditional Bazaars: Antakya—Uzun Çarşı as Case Study

Zehra GÜNGÖRDÜ

Department of City and Regional Planning , Hatay Mustafa Kemal University

Abstract

This study deals with the changes occurring in the elements of the city identity in the Antakya Uzun Çarşı region over time, and the effects of globalization and urban interventions (planning) on this change through functions. Study "How to Change the Identity of a City over Traditional Bazaars?" Based on the question was carried out. In the study where factors affecting the change of urban identity were determined as globalization and planning - urban interventions, the literature review, field study and face-to-face interviews were used to examine the functional change between 1930 and 2015. Data transferred to the Geographic Information System was used for spatial comparisons for function change. As a result of the study, it has been evaluated that the consumption culture and planning have changed along with globalization on the functional change in the traditional bazaar.

Submitted | Gönderim: 01.06.2020
Accepted | Kabul: 30.08.2020

Correspondence | İletişim:
zehragungordu@gmail.com

doi: 10.5505/sjcrp.2020.40085

Keywords: City, Urban Identity, Traditional Bazaar, Antakya (Antioch), Uzun Çarşı (Traditional Bazaar)